

Đakrački kraj u prapovijesti

udžbenik za vičajne povijesti

Stjepan Benković

Pakrački kraj u prapovijesti

udžbenik zavičajne povijesti

V. razred

Autor:	Stjepan Benković
Izdavač:	Povijesno društvo Pakrac - Lipik
Stručni savjetnik:	Tea Lokner
Lektor:	Sonja Tomašević
Izrada naslovnice:	Zdenko Vukoja
Grafička priprema:	Ivan Černi / FOTOimago
Naslovnica:	Glava vepra s nalazišta Dobrovac Kućište I
Zadnje korice:	Snimka iz zraka arheološkog iskopavanja u Dobrovcu 2013. godine
Tisak:	Tiskara Arca d.o.o.
Naklada:	300 komada
Godina:	2016.

ISBN 978-953-57199-2-2 (Udžbenik zavičajne povijesti pakračkog kraja)

ISBN 978-953-57199-3-9 (sv. 1: Pakrački kraj u Prapovijesti)

ISBN 978-953-57199-4-6 (sv. 2: Rimljani u pakračkom kraju)

ISBN 978-953-57199-5-3 (sv. 3: Pakrački kraj u srednjem vijeku)

ISBN 978-953-57199-6-0 (sv. 4: Pakrački kraj u tursko doba)

ISBN 978-953-57199-7-7 (sv. 5: Pakrački kraj u XVIII. i XIX. stoljeću)

ISBN 978-953-57199-8-4 (sv. 6: Pakrački kraj u Domovinskom ratu)

Pakrački kraj u prapovijesti

Što je prapovijest? Kada počinje, a kada završava? Na koja manja vremensko razdoblja dijelimo prapovijest? Po čemu su ta razdoblja dobila imena? Koja su obilježja mlađeg kamenog doba? Što znaš o starčevačkoj i vučedolskoj kulturi? Što je arheologija? Znaš li za neki arheološki nalaz iz svog zavičaja?

Kamena glačana sjekira iz Poljane

Zbog plodnog tla, prostranih šuma, potoka i rijeka pakrački kraj je bio naseljen već u **mlađe kameno doba**. Arheološki ostatci iz ovog razdoblja pronađeni su u *Pakracu, Bučju, Gornjoj Šumetlici, Grahovljanima, Badljevini,*

Brezinama, Koritima, Matkovcu, Klisi, Kukunjevcu, Dobrovcu i Poljani. Prije svega, pronađeni su noževi, strugalice, kamene sjekire i ostatci keramičkog posuđa.

Kamene strugalice iz Dobrovca

Najstarija kultura mlađeg kamenog doba u pakračkom kraju bila je **starčevačka kultura** (oko 5600. do 4600. god. pr. Kr.). Ostatci ove kulture pronađeni su u Pakracu.

Najbrojnija nalazišta pripadaju **korenovskoj kulturi** (oko 4600. do 4200. god. pr. Kr.). Korenovska kultura je kultura mlađeg kamenog doba koja se prostirala na prostoru zapadne Slavonije i sjeverozapadne Hrvatske.

Nazvana je prema nalazištu Malo Korenovo kod Bjelovara. Od starčevačke kulture naslijedila je običaj stanovanja u zemunicama. U pakračkom kraju je čak šest nalazišta ove kulture: po dva u Kukunjevcu i Dobrovcu, jedan u Poljani te na Gavrinici u Pakracu.

Posuda iz Kukunjevca

Nalazište **Brod** u selu **Kukunjevac** najznačajnije je arheološko nalazište korenovske kulture. Otkriveno je 2012. godine prilikom arheološkog istraživanja na trasi plinovoda Kutina – Dobrovac. Tom prilikom istražen je samo manji dio velikog zemuničkog naselja. Pronađene su velike zemunice, dubine veće od 3 m. Pojedine su bile širine čak i 13 m dok dužina nije utvrđena zbog ograničenosti istraživanja. Na ovom lokalitetu pronađeni su brojni keramički ulomci, tkalački utezi, brusovi, sječiva, glačane sjekire, žrvnjevi i drugi kameni predmeti. Svi oni dokazuju da je ovaj lokalitet bio naseljen početkom 5. tisućljeća pr. Kr. Pravu sliku o ovom naselju dobit ćemo tek naknadnim arheološkim istraživanjem. Lokalitet **Čimen**

na Gavrinici u Pakracu poznat je kao najistočniji nalaz korenovske kulture.

Lasinjska i vučedolska kultura su kulture bakrenog doba koje su postojale u pakračkom kraju. **Lasinjska kultura** (od 4300. do 3950. god. pr. Kr.) prostirala se na području sjeverne Hrvatske, sjeverne Bosne, Vojvodine, Slovenije, Austrije i Mađarske. Dobila je ime po arheološkom nalazištu Lasinje na rijeci Kupi.

Nalazi iz **Poljane i Čimena u Pakracu** svjedoče o postojanju ove kulture u pakračkom kraju.

Jedno od najznačajnijih nalazišta bakrenog doba u Hrvatskoj nalazi se u **Brekinskoj**. Tamošnji je seljak prilikom oranja pronašao zemljanu posudu i u njoj 50-ak **bakrenih sjekira**. Upravo to nalazište upućuje na postojanje naselja i ljevaonice. Većina sjekira iz Brekinske pohranjena je u Zemaljskom muzeju u Zagrebu, a pojedinačni primjerci dospjeli su u muzeje u Ljubljani, Grazu i Budimpešti. Jedna sjekira čuva se u zbirci Antropološkog društva u Parizu! Analizom bakrenih sjekira utvrđeno je da pripadaju **vučedolskoj kulturi** (oko 3000. do 2500. god. pr. Kr.). Bakrene sjekire pronađene su još u *Derezi i Pakracu*.

Bakrene sjekire iz Brekinske koje su danas dio stalne izložbene postave Arheološkog muzeja u Zagrebu

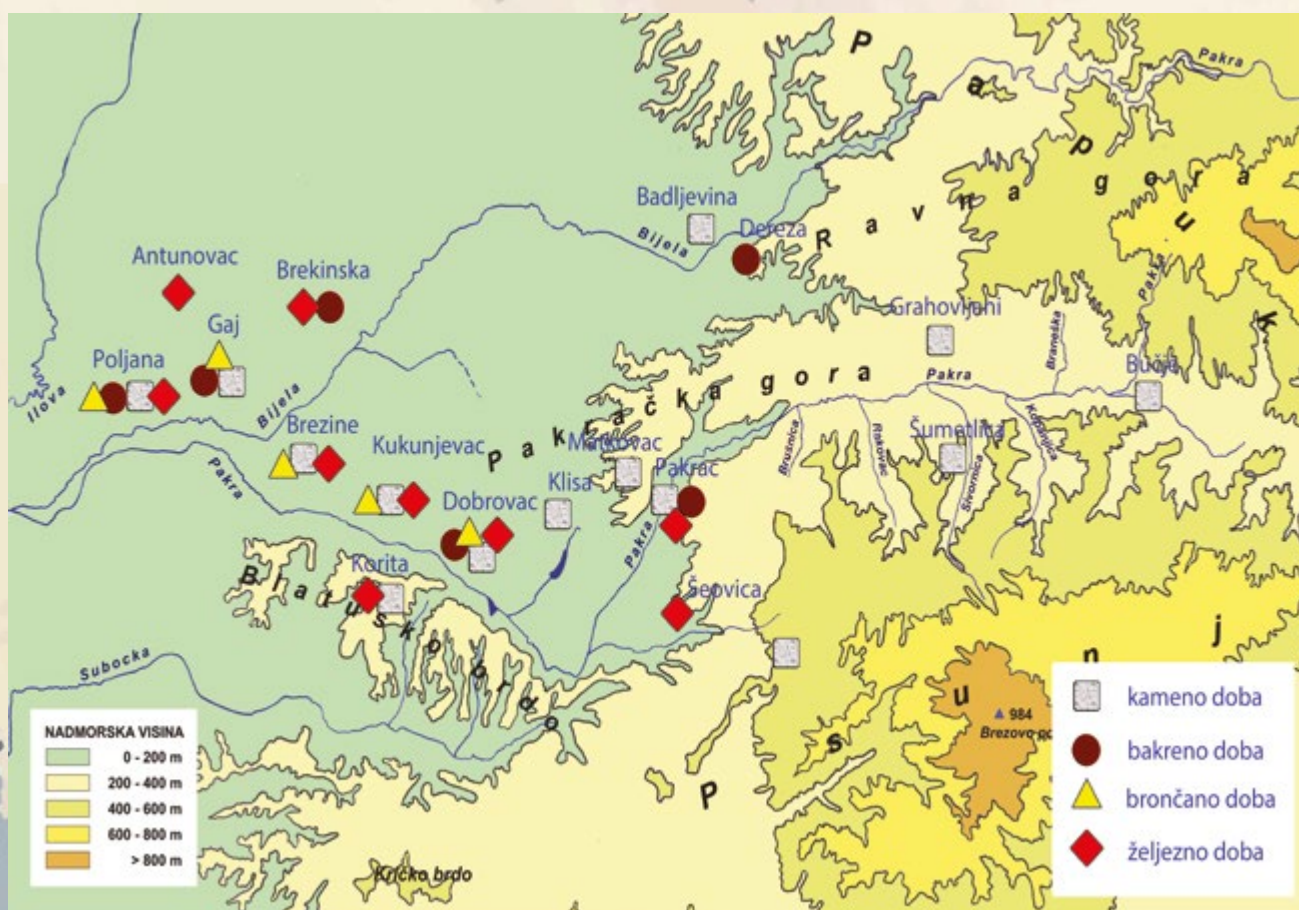

Najnovija arheološka istraživanja otkrila su mnoge nalaze **brončanog doba** na području Poljana, Dobrovca i Kukunjevca. Od ranije su poznati oni u Gaju i Brezinama.

Najpoznatiji nalazi iz **željeznog doba** pronađeni su na području **Korita**. Dijelovi grube keramike i ostatci ognjišta ukazuju na postojanje željeznodobnog naselja. Siva keramika iz željeznog doba pronađena je u Brezinama i Šeovici. Dvije željezne sjekire s rupom za nasađivanje, pronađene u Pakracu krajem XIX. stoljeća, pohranjene su u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Željezne, trokutaste i plosnate strelice pronađene su u Antunovcu. Najnovijim arheološkim iskopavanjima pronađeni su ostatci iz ovog razdoblja u Poljani, Kukunjevcu i Dobrovcu.

U Donjoj Subockoj pronađeno je nekoliko tumula - grobnih humaka koji potječu iz prapovijesti.

Većina prapovijesnih arheoloških lokaliteta u pakračkom kraju nalazi se na povišenim terenima uz rijeku Pakru i Bijelu. Cijela Slavonija je u to vrijeme bila močvarna i šumovita, dok je obradivih površina bilo vrlo malo na povišenim predjelima uz rijeke. Arheološki nalazi na području Poljana i Dobrovca dokazi su postojanja naselja u cijelom razdoblju od mlađeg kamenog doba do srednjeg vijeka. Nažalost, pakrački kraj je potpuno arheološki neistražen.

Prapovijesna nalazišta u pakračkom kraju

Izvor:**U knjizi Vijolete Herman Kaurić Krhotine povijesti Pakraca opisan je nesvakidašnji događaj pronalaska bakrenih sjekira u Brekinskoj:**

Dana 7. listopada 1872. god. u Brekinskoj je iskopana keramička posuda s velikim brojem jednakih bakrenih sjekira...

Do nalaza u Brekinskoj došlo je kada je seljak Antun Vegh orući njivu na području zvanom Grahovište (op.a.Gravište) zapeo plugom za veliku zemljanu posudu. U pomoć su mu priskočili seljaci koji su u blizini radili isti posao te su zajedničkim snagama razlupali posudu budući da je nisu mogli otvoriti. Daljnje pretraživanje okolnog zemljišta nije dalo rezultata. Kako se po okolici prenio glas o ovoj zgodi, uputio se nekoliko dana kasnije na isto mjesto Petar Pazman, kapelan u obližnjem Gaju, ali ni on nije ništa našao. Pokupio je nekoliko komadića posude u kojoj su se nalazile sjekire, pa ih je zajedno s dvije sjekire pribavljene od seljaka predao grofu Juliju Jankoviću, da se otpreme u Narodni muzej u Zagreb.

Stručna je javnost doznala za nalazište kod Brekinske zahvaljujući sretnom slučaju. U Pakracu se tada našao Stjepan Vočinić, savjetnik hrvatske vlade pri Ministarstvu trgovine u Budimpešti koji je izvjestio ravnatelja Narodnog muzeja u Zagrebu o otkriću... Muzejsko je ravnateljstvo žurno odgovorilo Vočiniću, zamolvši ga da pokupi sve sjekire i pošalje muzeju. Uz to su upozorili i grofa Jankovića o važnosti nalaza. Međutim, sjekire su već bile opremljene u samoborski rudnik, gdje su trebale biti pretopljene kao stari bakar. Vlasnik rudnika brzojavno je zamoljen da spasi što se spasiti dalo, što je i učinio, te je sve poklonio Narodnome muzeju. Spašeno je 29 cijelih sjekira te nešto rastaljenog materijala. Pretpostavlja se da je pronađeno između 45 i 50 bakrenih sjekira, ali s obzirom na to da je riječ o procjenama prema izjavama seljaka, točan se broj nikad neće saznati.

Kada i kako je seljak iz Brekinske pronašao bakrene sjekire? Gdje su se one nalazile? Koji je hrvatski plemić sudjelovao u spašavanju ovog arheološkog nalaza? Kamo su sjekire otpremljene? Koliko je sjekira spašeno? Što misliš, kako su sjekire dospjele tamo gdje su pronađene? Kako bi ti postupio da pronađeš neki važan povijesni izvor?

Ulomak keramičkog poklopca s ručkom kojem nedostaje glava govoda. Ovaj nalaz pronađen je 2013. godine na lokalitetu Kučište u Dobrovcu. Pripada korenovskoj kulturi.

VAŽNO!

Mlađe kameno doba - početak naseljenosti
Kulture pakračkog kraja:
starčevačka, korenovska, lasinjska, vučedolska
Najstarija: starčevačka
Najzastupljenija: korenovska

Brod u Kukunjevcu - zemuničko naselje
- korenovska kultura

Brekinska - bakrene sjekire
- vučedolska kultura

1. Pakrački kraj bio je naseljen već u _____ doba.

2. **Prekriži uljeza - pojam koji ne pripada u ovaj niz!**

Kukunjevac, Bučje, Dobrovac, Poljana, Gavrinica – Pakrac, Brezine

3. **Sljedeće kulture poredaj kronološki tako da na prazne crte upišeš odgovarajuće redne brojeve od 1. do 4.**

Korenovska kultura _____

Starčevačka kultura _____

Lasinjska kultura _____

Vučedolska kultura _____

4. **Dopuni sljedeće rečenice!**

Nalazište Brod u selu _____ najznačajnije je arheološko nalazište _____ kulture u pakračkom kraju. Na njemu su _____ godine arheolozi pronašli ostatke velikog _____ naselja. Pronađeni arheološki ostatci dokazuju da je ovaj lokalitet bio naseljen već _____ pr. Kr.

5. **Ako je tvrdnja točna, zaokruži T, a ako je netočna, zaokruži N!**

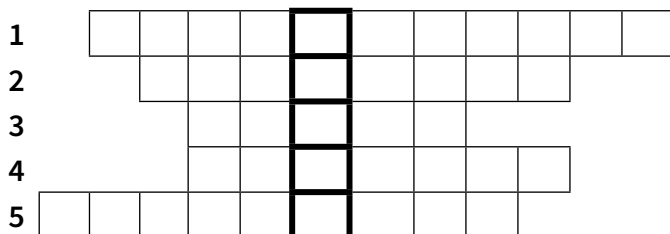
Od ukupnog broja bakrenih sjekira pronađenih u Brekinskoj sačuvano je samo njih 29. T   N

Tumuli su pronađeni u Gornjoj Subockoj. T   N

Bakrene sjekire iz Brekinske pripadaju vučedolskoj kulturi. T   N

Na 7 nalazišta u pakračkom kraju pronađeni su ostatci korenovske kulture. T   N

6. Riješi križaljku i u uokvirenom stupcu dobit ćeš ime najistočnijeg nalazišta korenovske kulture.

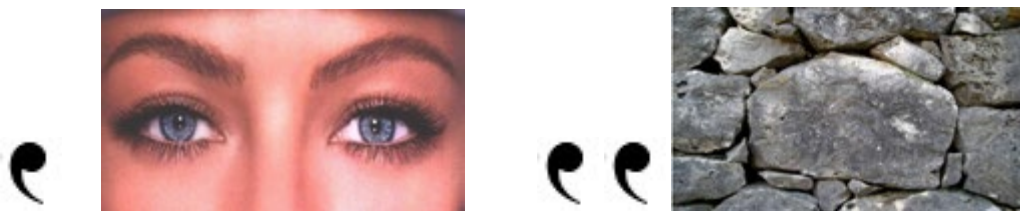

1. Najstarija kultura u pakračkom kraju
2. Jedna od kultura kojoj pripadaju nalazi iz Poljane
3. Materijal od kojeg su se izrađivale alatke u mlađe kameno doba
4. Oružje ali i oruđe za sječu drva
5. Mjesto pronalaska 50-ak bakrenih sjekira

7. Riješi igru asocijacije!

metal	metal	kamena	biljka
crvenkasta boja	željezno doba	željezna	ogrjev
vodič za struju	željezna rudača	bakrena	panj
bakreno doba	Fe	oružje	lišće

8. Riješi rebus!

9. Nacrtaj barem jedan arheološki nalaz iz prapovijesnog doba!

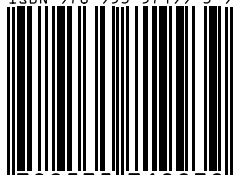

ISBN 978-953-57199-3-9

9 789535 719939